

Spis treści

Przedmowa	XIII
Wykaz skrótów	XV
Wykaz literatury	XIX
Wykaz orzecznictwa	LI
Wprowadzenie	1
§ 1. Założenia metodologiczne	1
I. Uzasadnienie wyboru tematu	1
II. Metody badawcze	8
III. Struktura	11
§ 2. Zagadnienia wprowadzające do problematyki nieodpłatnej pomocy prawnej	13
I. Próba określenia pojęcia „sprawne państwo”	13
II. Rola państwa w organizacji życia społecznego	19
III. Konstytucyjnoprawne rozumienie pojęcia „dóbr”	32
IV. Rola państwa w zakresie rozdziału dóbr	38
§ 3. Próba rekonstrukcji pojęcia „przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej”	43
I. Pojęcie pomocy prawnej – uwagi ogólne	43
II. Pojęcie „nieodpłatnej pomocy prawnej”	49
1. Nieodpłatna pomoc prawna w postępowaniu sądowoadministracyjnym – charakterystyka z perspektywy konstytucyjnoprawnej	49
2. Nieodpłatna pomoc prawna w postępowaniu cywilnym – charakterystyka z perspektywy konstytucyjnoprawnej	53
3. Nieodpłatna pomoc prawna w postępowaniu karnym – charakterystyka z perspektywy konstytucyjnoprawnej	59
4. Nieodpłatna pomoc prawna w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym – charakterystyka z perspektywy konstytucyjnoprawnej	62
III. Pojęcie „przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej”	64
1. Charakterystyka z perspektywy konstytucyjnej	64
2. Charakterystyka z perspektywy międzynarodowej i europejskiej	70

3. Charakterystyka z perspektywy ustawowej	74
4. Podsumowanie	82
Rozdział I. Nieodpłatna pomoc prawna – analiza prawnoporównawcza ...	85
§ 1. Podstawy nieodpłatnej pomocy prawnej z perspektywy prawa międzynarodowego i europejskiego	85
I. Uwagi wstępne	85
II. Wytyczne wynikające z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka	86
III. Wytyczne wynikające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka	89
IV. Wytyczne wynikające z Europejskiej Karty Społecznej	104
V. Wytyczne wynikające z Międzynarodowego Paktu Praw Politycznych i Obywatelskich	106
VI. Wytyczne wynikające z Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych	108
VII. Wytyczne wynikające z Konwencji o Prawach Dziecka ONZ ..	109
VIII. Wytyczne wynikające z Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania	111
IX. Wytyczne wynikające z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	112
X. Wytyczne wynikające z Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej	116
XI. Wytyczne wynikające z Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi	123
XII. Wytyczne wynikające z Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej	124
XIII. Wytyczne wynikające z dyrektywy Rady 2003/8/WE z 27.1.2003 r. dotyczącej usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych	126
XIV. Wytyczne wynikające z dyrektywy Rady 2005/85/WE z 1.12.2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w Państwach Członkowskich	128
XV. Wytyczne wynikające z zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy	129
XVI. Podsumowanie	133
§ 2. Podstawy nieodpłatnej pomocy prawnej w konstytucjach państw współczesnych – próba analizy	136
I. Uwagi wstępne	136

II. Rozwiązania na gruncie unormowań wybranych konstytucji państw europejskich	137
III. Rozwiązania na gruncie unormowań wybranych konstytucji państw pozaeuropejskich	155
IV. Podsumowanie	160
Rozdział II. Konstytucyjne unormowania determinujące model	
przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej	163
§ 1. Uwagi wstępne	163
§ 2. Próba określenia pojęcia „zasada Konstytucji RP”	164
§ 3. Pojęcie i źródła praw człowieka	170
§ 4. Nieodpłatna pomoc prawna jako element urzeczywistnienia prawa do sądu i prawa do obrony	176
I. Prawo do sądu a świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej ...	176
1. Uwagi wstępne	176
2. Interpretacja art. 45 Konstytucji RP w kontekście prawa do pomocy prawnej	177
3. Relacja pomiędzy unormowaniami art. 45 ust. 1 a art. 77 ust. 2 Konstytucji RP	180
4. Konstytucyjny model postępowania sądowego	181
5. Koszty sądowe a problem urzeczywistniania prawa do sądu	185
II. Konstytucyjne podstawy prawa do obrony	186
1. Wprowadzenie	186
2. Prawo do obrony w ujęciu materialnym	191
3. Prawo do obrony w ujęciu formalnym	192
III. Refleksje końcowe	195
§ 5. Pozostałe prawa konstytucyjne mające wpływ na konstruowanie modelu nieodpłatnej pomocy prawnej	199
I. Prawo do informacji publicznej a prawo do informacji o prawie w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej	199
II. Prawo do zabezpieczenia społecznego a dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej	205
III. Prawo do nauki a dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej	208
§ 6. Zasady mające fundamentalny wpływ na kształtowanie modelu nieodpłatnej pomocy prawnej	211
I. Zasada rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych a świadczenie pomocy prawnej	211
II. Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej a świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej	213

III. Zasada społeczeństwa obywatelskiego a organizacje pozarządowe świadczące nieodpłatną pomoc prawną	221
IV. Zasada pomocniczości i decentralizacji władzy publicznej a świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej	225
V. Zasada sprawowania przez samorządy zawodowe pieczy nad należytym wykonywaniem zawodów prawniczych w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony a podmioty świadczące nieodpłatną pomoc prawną	231
VI. Zasada równości a problem „uprzywilejowania wyrównawczego” w kontekście beneficjentów nieodpłatnej pomocy prawnej	237
VII. Zasady równowagi finansów publicznych i racjonalizacji wydatków publicznych a świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej	240
§ 7. Konstytucyjne obowiązki państwa mające wpływ na kształtowanie modelu nieodpłatnej pomocy prawnej	243
I. Uwagi wstępne	243
II. Obowiązek udzielania przez władze publiczne pomocy osobom niepełnosprawnym w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej a dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej	243
III. Obowiązek uwzględniania przez państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej dobra rodziny a dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej	246
IV. Obowiązek władz publicznych ochrony konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi a dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej	250
§ 8. Podsumowanie	254
Rozdział III. Konstytucyjne organy o charakterze ombudsmzańskim udzielające informacji (pomocy) prawnej w ramach ochrony wolności i praw	263
§ 1. Uwagi wstępne	263
§ 2. Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w kontekście udzielania nieodpłatnej informacji (pomocy) prawnej	264
I. <i>Ratio legis</i> powołania i funkcjonowania instytucji ombudsmana – uwagi prawnoporównawcze	264
II. Pozycja ustrojowa i kompetencje organów ombudsmzańskich .	266
III. Uwagi końcowe w kontekście problematyki udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej	276

§ 3. Działania Rzecznika Praw Dziecka w kontekście udzielania nieodpłatnej informacji (pomocy) prawnej	284
I. <i>Ratio legis</i> powołania i funkcjonowania instytucji – uwagi prawnoporównawcze	284
II. Pozycja ustrojowa i kompetencje	287
III. Uwagi końcowe w kontekście problematyki udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej	291
§ 4. Podsumowanie	292
Rozdział IV. Normatywny model przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej z perspektywy Konstytucji RP	299
§ 1. Wprowadzenie	299
§ 2. Pojęcie modelu	300
§ 3. Analiza konstytucyjnoprawna unormowań dotyczących nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym	302
I. Uwagi wstępne	302
II. Droga do uchwalenia ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej	303
III. Prawne, społeczne i gospodarcze determinanty mechanizmu nieodpłatnej pomocy prawnej	311
1. Uwagi prawnoporównawcze	311
A. Rozwiązania niemieckie	311
B. Rozwiązania szwedzkie	316
C. Rozwiązania słowackie	318
D. Rozwiązania ukraińskie	322
E. Nieodpłatna pomoc prawna w innych państwach	327
F. Uwagi końcowe	334
2. Źródła materialne	335
3. Dysponenci	336
4. Beneficjenci i użytkownicy	337
5. Analiza danych o prawno-społeczno-gospodarczych przesłankach stanowienia ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej	338
A. Przedmiot i cel badań	338
B. Zakres konsultacji	339
C. Źródła finansowania	340
D. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki, przedsiębiorczość oraz rynek pracy	340
E. Stanowiska podmiotów publicznych wobec projektu .	341
IV. Uwagi dotyczące ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej	343
1. Uwagi ogólne	343
2. Zakres przedmiotowy	344
3. Zakres podmiotowy	348

4. Zasady organizacji nieodpłatnej pomocy prawnej i edukacji prawnej z perspektywy Konstytucji RP	351
A. Uwagi wstępne	351
B. Pojęcie „zadań publicznych”	352
C. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej jako zadanie publiczne zlecone samorządowi powiatowemu	359
D. Podmioty (osoby) legitymowane do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej	363
E. Podsumowanie	367
§ 4. Nowelizacja ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej	368
I. Prezydencki projekt ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej	368
1. <i>Ratio legis</i>	368
2. Stanowiska podmiotów publicznych wobec projektu nowelizacji	370
II. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej	373
1. <i>Ratio legis</i>	373
2. Stanowiska podmiotów publicznych do projektu	374
§ 5. Kolejne etapy postępowania ustawodawczego	376
I. Etap prac w Sejmie	376
II. Etap prac w Senacie	377
Rozdział V. Praktyka stosowania norm dotyczących nieodpłatnej pomocy prawnej i kierunki zmian	381
§ 1. Uwagi wstępne	381
§ 2. Bilans korzyści i kosztów wynikających ze stosowania norm dotyczących nieodpłatnej pomocy prawnej	382
§ 3. Kierunki zmian oraz postulaty <i>de lege ferenda</i> w odniesieniu do modelu przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej	387
§ 4. Podsumowanie	409
Wnioski i uwagi końcowe	413
Summary	421
Indeks rzeczowy	431